

Kirsti Mäenpää

TEHTÄVÄKSI ANNETTU

Hetkiä kättilön työstä 1968–2005

Kuvitus Elisa Drossos

Tehtäväksi annettu

© Kirsti Mäenpää

Kuvitus: Elisa Drossos
Ulkoasu: R. Penttinen
Kustantaja: Mediapinta, 2011

ISBN 978-952-235-321-4

*Tähän tehtävään on sinut valittu.
Tämä tehtävä on sinulle annettu.
Sinun on oltava yhtä aikaa luja ja lempeä,
nopea ja kaukaa viisas.*

*Ennen kaikkea ihminen ihmisille.
Onnea matkaan, Herra olkoon kanssasi!*

SYNNYTYSSALISSA

*Sinä päätit tulla ja samalla minä antauduin
vaistojeni vietäväksi,
rohkeuteen äidiksi.*

*Sillä sekunnilla kun hetkesi koitti,
katosi kaikki työ ja tuska
huomisen uneksi.*

*Tässä hetkessä vain minä ja sinä,
lapseni untuvaposki.*

Olin yhdeksäntoistavuotias tyttö maalta kun matkustin elämäni ensimmäisen kerran Helsinkiin, kouluun, kätilöopistoon. Äidin Singerillä olin hurauttanut itselleni matkavaatteen, mekon, joka oli vihreä, valkopilkkuinen suora pötkö, mutta kangas oli kuitenkin uutta. Unelmani oli saada valkoinen työpuku ja hiuksille hunttu, josta kaikki tunnistivat kätilön.

Koulutus kesti kaksi vuotta siihen aikaan. Ensimmäiset kolme kuukautta olivat jonkinnäköistä koeaikaa, jonka jälkeen vielä saattoi joutua lähtemään pois. Opiskelimme anatomiaa, fysiologiaa, lääkeoppia, mikrobiologiaa, sielutiedettä, sekä tietysti pääaineena synnytysoppia. Käytännön harjoitteluista oppi kuitenkin kaikkein eniten.

Kätilöoppilaan myssyyn tuli sinisiä nauhoja sitä mukaa kun ka eteni koulussa. Jos oli jo kolme ”natsaa”, saattoi tehdä melko itsenäisesti hommia. Oppilaanakin oli yövuoroja miltei viikko kerrallaan. Koulu oli sisäoppilaitos ja kuri kuin pojilla sotaväessä. Herra Tohtorin aamuiset potilaskierrot menivät oppilaan kannalta joko hyvin tai sitten jäi vielä harjoiteltavaa. Oppilas antoi tilanneselostuksen meneillään olevasta synnytyksestä lääkärille, äiti oli siinä välissä, eikä häneltä juuri mitään kysytty. Itse hoidettuja synnytyksiä piti saada viisikymmentä jos mieli valmistua. Hoitotieteestä saati projekteista ei vielä kukaan puhunut mitään.

Koska kätilöksi aikovan piti olla hyvämaineinen ja siveellinen, koulu piti keskeyttää jos, ja kun, raskaus alkoi näkyä. Takaisin sai tulla heti kun oli synnyttänyt. Niinpä minultakin

koulu keskeytyi neljä kuukautta ennen valmistumista. Päätötyönäni pidin ensimmäisen lapsen synnyttämistä ja huntuni-kin sain seuraavan kurssin mukana, puolisoni ja vanhempieni avustuksella.

Ensimmäinen varsinainen työpaikkani valmistumisen jälkeen oli pikkuinen paikallissairaalan kaksitoista paikkainen synnytysosasto. Itse synnytyshuoneessa oli kaksi sänkyä, välissä oli muovinen verho. Usein oli molemmissa yhtä aikaa synnyttäjä. Kun äiti siihen sänkyyn asti pääsi, ei siitä makuuasennosta sitten noustu ennen kuin seuraavana päivänä lapsen syntymän jälkeen. Lapsen synnyttyä äiti ommeltiin, pestiin ja vyötärölle käärittiin tiukka M-side, jonka tarkoituksena oli kutistaa roikkuvaa vatsaa ja helpottaa ensimmäistä ylösnousua.

Lapsi tuotiin ensimmäisen kerran rinnalle, kun synnytyksestä oli kulunut kaksitoista tuntia. Imemisongelmiahan siitä tietysti seurasi runsaasti, mutta asia ratkaistiin antamalla pullosta keitettyä äitien lypsymaitoa. Lastenhoitohuoneessa eli vauvalassa oli pienet pinnasängyt yhdeksälle vauvalle. Oli myös hoituhuone, jossa kätilö antoi calmette-rokotteen kolmen päivän ikäisille vauvoille.

Lapset vietiin neljän tunnin välein tiukkaan kapaloon käärittyinä syömään. Jos lapsi oli huonokuntoinen, lähetettiin hänet lastenhoitajan saattamana happilaatikossa hoitoon Ouluun. Äiti jäi itkuineen meille. Siihen aikaan oli vierihoidokäsité aivan outo. Kolme kertaa päivässä kolmen päivän ajan tehtiin äideille sänkyyn alusastialla alapesu. Pesutuppoina oli paperisykeröitä joita me kätilöt joutoaikana rullailimme. Pesuvesi oli steriiliksi keitettyä.

Aamuvuorossa oli aina työtoverina apuhoitaja tai lastenhoitaja, usein iltavuorossakin, mutta yövuorossa oli kättilö yksin. Olipa sellainenkin aika, että apuhoitaja tai lastenhoitaja jäi yksin yöhön, ja jos tuli synnyttäjä, hän soitti tai lähetti taksin hakemaan päivystävän kättilön kotoa paikalle.

Syyskuun yö oli hiilenmusta ja taivas rummutti sadetta. Yövuorossa yksin, kuten tapa oli, kantelin vauvalan viittä nyyttiä äideille rintaruokintaan. Synnytyssosaston ovikello pirisi pitkään ja ulkoa sateen seasta kuului taksin hyrinä. Huntu hulumuten riensin ovelle ja saattelin isoa vatsaansa kaksin käsin kannattelevan äidin synnytyssänkyyn saakka.

”En ole varma montako on tulossa”, huokaili äiti kipujensa keskellä. ”Lääkäri arveli että ainakin yksi, mutta kun potkuja on joka puolella.” Sydänääniä torvella kuunnellessa muuttui aavistus todeksi: syntymässä on kaksi lasta. Pelko juoksi ihollani ja kovin vihreäksi tunsin virkani. Yksin olisi tästäkin selvittävä.

Apua anoin ylhäältä. Ne rinnoilla olleet viisi kääröä juoksutin sänkyihinsä ja heti alkoi synnytyshuoneesta kuulua kova puhina. Kun pieni soma tyttölapsi tupsahti maailmaan ja aloitti huojentavan huudon, voihki äiti: ”Ponnistuttaa vieläkin!” Siihen hätään soitin nukkumassa olevalle työtoverille, koska

luulin toisen lapsen tulevan perätilassa. Mutta oikein päin liukui toinenkin tyttö. Herran enkeli kai solmi napanuorat, uskon niin, koska äiti hymyili onnellisena ja lapset, elämäni ensimmäiset kaksosvauvat, tuhisivat kapaloissaan aivan niin kuin pitikin. Parasta oli kokeneen äidin kiitos: ”Hyvinhän se meni, vaikka olit niin nuoren näköinen!” Kevyesti kulkivat aamulla kenkäni kotiinpäin.

Meidän synnytysosastomme vieressä seinän takana oli sairaalan leikkaushuone. Tapana oli että jos yöllä tuli leikattavaa, vuorossa oleva kätilö kävi pukemassa leikkaustiimin steriileihin vaatteisiin.

Aamuvuoroon tullessani kävi käytävällä kova tohina. Syntymässä olevan lapsen sydänäänet olivat huolestuttavat ja äitiä valmisteltiin sektioon. Sairaanhoitaja, joka hallitsi eetterinukutuksen, oli jo työssään, ja minä ojentelin instrumenttitoitajalle asiaankuuluvia vaatetuksia. Sitten saapui kirurgi, talon ylilääkäri, tumppasi sikarin suustaan lavuaariin ja aloitti käsien pesun. Sen jälkeen minä toimitin vaatetuksen kaavan mukaan, hansikkaat viimeisenä. Eikä siinä kauan mennyt, kun minulle ojennettiin huutava lapsi, vaippaan käärittäväksi ja istukka kaarimaljaan pantavaksi. Hetken kuluttua tuotiin jo äitikin, joka heräili eetteristä.

Tänä päivänä kaiken tuon ajattelemisenkin kauhistuttaa, mutta se oli osa silloista arkipäivää. Itse olin niin nuori, etten osannut edes kaikkea pelätä.

Nuori äiti oli ollut osastollamme täydellisessä vuodelevossa jo kaksi kuukautta ennenaikaisen lapsivedenmenon takia. Tuli hetki käynnistää synnytys, ja samaan aikaan nousi rintaani kummallinen kuristus. Eikä yhtään helpottanut, vaikka miltei puolen tunnin välein kuuntelin lapsen sydänääniä, jotka kauniisti tikuttivat. Työparini, lastenhoitaja, kanteli vauvoja päiväsyönnille, itse seisoin hansikkaat kädessä odottaen mitä tuleman pitää.

”Nyt se alkaa!” parkaisi äiti ja työnsi ulos verta ja lasta. Verivirrasta sain käsiini valkoisen ja elottoman näköisen tyttövauvan. Hätään juoksivat lääkäritkin, yksi kantoi kämmenellään vettä kraanasta lapsen rinnalle, toinen haki stetoskooppiiaan taskusta. Vaistoni varassa puhalsin sideharson läpi lasta suusta suuhun, ja painelin sormin pientä rintaa. Kun vauva aloitti isoäänisen itkun, katselimme mykkänä elämän voittoa. Kun siivosin synnytyshuonetta seuraavaa äitiä varten, huomasin: Olihan meillä lapsen elvytysvälineetkin! Lasikaapissa, pölyltä suojassa.

Kolmessa synnytyshuoneessa oli kaikissa eri vaiheissa oleva synnyttävä. Sinä yönä tämä äiti tuli viimeisenä sisälle. Hän oli monisyntyttävä ja kertoi kaikki edelliset kerrat menneen nopeasti ohi. Isäkin oli matkassa, mummo oli jäänyt kotimieheksi.

Juoksin huoneesta toiseen ja yritin pitää tilannetta hallinnassa. Äskettäin sisälle tullutta äitiä alkoi ponnistuttamaan. Eikä aikaakaan kun lapsen pää ja hartiat tulivat ulos, mutta siihen tilanne jähmettyi. Äiti työnsi ja minä vedin, mutta senttiäkään enempää ei lapsi liikahtanut.

Kauhu kulki selkärankaani pitkin ylös ja alas. Lapsen kasvot olivat jo siniset, kun huusin vieressä seisovalle isälle, että jos painaisit äidin vatsan päältä ja minä vedän. Ja niin vauva lumpsahti ulos. Napanuoraa oli metrin verran ja kiemuralla kuin käärme lapsen vartalon alla, mikä hidasti ulos tuloa. Isä pyyhki hikeä otsaltaan ja äiti kyyneleitä paidan helmaan. Lapsi parkui jo punaisena ja isä katseli poikaansa mykistyneenä, olihan hän itse auttanut lapsensa syntymää. Meillä kaikilla oli kiitollinen hetki.

Heinäkuinen yö oli pehmeän lämmin ja tuoksuja täynnä. Avoimesta ikkunasta kuului valveille jääneen yölinnun ääni. Pitkin yötä hieroin nuoren ensisynnyttäjän tuskilla olevaa selkää, pyyhin hikeä otsalta, sammutin janoa vedellä, lääkkeilläkin yritin kipuja lievittää. Tunti tunnilta levisi itsellekin outo huoli, enkä enää kuullut yölinnun liverrystä. Huuhteluhuone oli kirkkoni, jossa kävin käsiäni ristimässä ja pyytämässä Korkeinta vierelle.

Aamuyöstä alkoi äidillä ponnistusvaihe, jota kesti pitkään. Hitaasti tuntuivat minuutit kuluvan, sydänääninkin joutuivat hukkaan, enkä voinut enää puhelimeenkaan juosta. Leikkasin, kuten silloin säännöllinen tapa oli, äitiä oikealta ja lapsen päästä pilkisti mustaa tukkaa. Toivo heräsi mutta lapsi ei tullut. Uupua alkoi äitikin, huoneeseen levisi hätä. Sisälläni hoputti ääni vieläkin leikkaamaan, ja niinpä saksin reilusti vasemmaltakin. Poika syntyi, nelikiloinen ja isoääninen terve lapsi. Paikkasin haavat käsivarteeni silmiäni pyyhkien ja äiti rutisti kainalossaan kivulla maailmaan saattanutta lastaan. Räystäiden alla pesineet pääskysset aloittivat aamukonsertin ja kevein askelin karräsin äidin lapsensa kanssa huoneisiinsa.